

โครงการวิจัย เหย้าเรือนพื้นบ้านย่านตะวันตก มุ่งหมายศึกษาสถาปัตยกรรมประเภทที่อยู่อาศัยของชาวชนบท ผู้อยู่อาศัยบนผืนดินเขียวขจีของพื้นที่ 4 จังหวัด คือ สุพรรณบุรี นครปฐม ราชบุรี และเพชรบุรี โดยกำหนดกรอบการศึกษาจำเพาะเรือนเครื่องผูกแบบยกพื้น ที่ปลูกสร้างตามแบบแผนของคนไทยในอดีต และสืบต่อสายธารแห่งความรู้มาถึงคนรุ่นนี้ ซึ่งปัจจุบันหลงเหลืออยู่น้อยจนเข้าข่ายเป็นสิ่งหายาก วัตถุประสงค์สำคัญประกอบด้วยการศึกษาประเด็นด้านการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน รูปแบบทางสถาปัตยกรรม ภูมิปัญญาสร้างสรรค์ของชาวบ้าน รวมถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับบ้านเรือนตามปัจจัยแวดล้อมที่เปลี่ยนไปในกระแสปัจจุบัน

วิธีวิจัยเน้นการสำรวจภาคสนาม โดยการเก็บข้อมูลปฐมภูมิของบ้านเรือนจากแหล่งปลูกสร้างเป็นสำคัญ พร้อมกันนี้ก็มีการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารร่วมด้วย เรือนจำนวน 20 หลังในพื้นที่ 4 จังหวัดข้างต้นได้รับการคัดสรรเป็นกรณีศึกษา เพื่อเก็บข้อมูลด้วยวิธีรังวัดขนาดวาดภาพและถ่ายภาพบันทึกรูปลักษณ์ ประกอบกับการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์ แล้วนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีเชิงคุณภาพตามหลักพื้นฐานทางสถาปัตยกรรม

ผลการวิจัยปรากฏว่า ท้องที่ย่านตะวันตกมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มน้ำอันอุดม เหมาะแก่การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของผู้คนมาตั้งแต่อดีตกาล โดยเฉพาะการตั้งถิ่นฐานอิงลำน้ำพบเห็นได้ทั่วไปในละแวกนี้ แต่มาในระยะหลังการตั้งถิ่นฐานแบบเรียงรายเลียบทางสัญจรทางบกกลับทวีความสำคัญขึ้นโดยลำดับ เหย้าเรือนของชาวชนบทมักปลูกอยู่ในอาณาบริเวณที่มีลานดิน แวดล้อมด้วยต้นไม้ แล้วยังมีบ่อน้ำ ร่วมก่อให้เกิดบรรยากาศร่มรื่น เย็นสบาย รูปแบบเรือนมีทั้งประเภทที่ยกพื้นเดียวเพียงระดับเข้าหรือเอวกระทั่งสูงพ้นหัวคนจนสามารถใช้ประโยชน์ได้ถนัดเรือนได้ มีลักษณะทรวดทรงแปลกแยกกัน 4 แบบ คือ 1. เรือนทรงบ้านแจ้ ที่ดูคุ่มเตี้ย 2. เรือนทรงระหง ที่ดูโปร่งเพรียว 3. เรือนทรงปีกนก ที่มีลักษณะหลังคาอุปมาดั่งนกกางปีกคลุมเวียนไว้ และ 4. เรือนทรงสี่เหลี่ยม ที่นิยมล้อมฝาเรือนทั้งสี่ด้าน คล้ายกล่องสี่เหลี่ยมที่มีหลังคาวางปิดอยู่ข้างบน ภาพลักษณ์อันเด่นชัดของเรือนพื้นบ้านคือ ความงดงามอย่างเรียบง่าย ขนาดกะทัดรัด อิงแอบอยู่ในหม่อมวลไม้ ดูเป็นของชั่วคราวแต่แฝงไว้ด้วยภูมิปัญญาเชิงช่างอันแยบยล ทั้งหมดนี้ ทำให้บ้านเรือนตอบรับกับครรลองชีวิตของผู้คนและประสานเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติแวดล้อมอย่างกลมกลืน ปัจจุบันกระแสอิทธิพลเมืองแผ่เข้าครอบงำชนบท ปรับเปลี่ยนทั้งวิถีคิดและการปลูกสร้างบ้านเรือนของเขาให้คล้อยตาม จนมีแนวโน้มว่าเรือนพื้นบ้านอันเกิดจากภูมิปัญญาของคนชนบทเองกำลังจะหมดไป

สรุปแล้ว เรือนพื้นบ้านเป็นมรดกทางวัฒนธรรมการปลูกสร้างอย่างไทยที่ทรงคุณค่า เป็นต้นแบบของงานสถาปัตยกรรมอันมีอัตลักษณ์ มีความพอเหมาะพอควรแก่การอยู่อาศัยได้อย่างผาสุกตามอัตภาพ อีกทั้งมีคุณสมบัติเป็นงานสถาปัตยกรรมแบบยั่งยืนโดยสมบูรณ์ ควรที่จะมีการวิจัยเพิ่มเติม ให้ครอบคลุมบ้านเรือนเยี่ยงนี้ทั้งด้านพื้นที่ ประเภทงานสถาปัตยกรรม และหมู่ชนผู้สร้างสรรค์ เพื่อขยายความรู้ในงานสร้างบ้านปลูกเรือนที่ใกล้จะหมดสูญให้กว้างขวางและยืนยาวเป็นมรดกตกทอดสืบไป

ABSTRACT

TE131855

The study of Vernacular Houses in the Western Region is designed to seek a better understanding on the subject matter of domestic houses of countless people who reside within the vast green areas of Suphanburi, Nakhon Pathom, Ratchaburi, and Phetchaburi. While the present study is focused specifically on the context of bamboo pile dwellings which have been built indigenously, the main issues of the study include the settlements of the people, the architectural characteristics of the house building, the folk wisdom of the ancients, and the transformation of the house resulting from the modification of various influencing factors.

Methodologically, the study primarily concentrated on the field survey. Thus, while the use of historical documents was undertaken, relevant materials from various house sites were extensively utilized as the basis for the study. As case studies, 20 houses within 4 provinces were selected as samples for investigation. Then, they were measured, drawn, and photographed, respectively. Also, the materials were collected directly through personal interviews and observations. Subsequently, all information was qualitatively analyzed based largely upon the basic principles of architecture.

The study has revealed that the relatively flat and fertile area of the western fringe of Thailand, particularly alongside waterways, has long been suitable for many settlements. Generally, located on the site with an open area, trees, and a water-well, the bamboo house is constructed on piles at various heights: the knee level, the waist level, or, in many cases, the head level where the space beneath the house can be used. With its distinguishing characteristics, the bamboo pile house can be categorized roughly into four main styles –the horizontal shape house, the steep shape house, the bird's wing shape house, and the quadrangle shape house. Even though these domestic houses are temporary in appearance, they and their built surroundings strongly reflect the deep awareness of the vernacular tradition. In other words, these vernacular houses have developed to fit harmoniously not only with the conditions of natural environment, but also with the needs of the local people. However, since rural places have continuously transformed and as the traditional practices of constructing dwelling houses have gradually declined, the extinction of these indigenous houses has increasingly become an expectation, not an exception.

In conclusion, as a visage of the Thai cultural heritage, the vernacular houses is presently known not only as an architectural work with its own characteristic features and with its sustainable qualities but also as a suitable place for living. Hence, as far as an attempt to enlarge the stock of knowledge on the matter of vernacular houses is concerned, the issues for further study in terms of the house sites, the architectural types of the dwelling houses, and the native inhabitants who build the houses are suggested.